

БІОХІМІЧНІ МАРКЕРИ УСКЛАДНЕНОГО ПЕРЕБІГУ АНЕВРИЗМАТИЧНОГО СУБАРАХНОЇДАЛЬНОГО КРОВОВИЛИВУ В СИРОВАТЦІ КРОВІ ТА ЛІКВОРІ ХВОРИХ

А.М. НЕТЛЮХ

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

*Conflict of Interest Statement (We declare that we have no conflict of interest).

*Заява про конфлікт інтересів (Ми заявляємо, що у нас немає ніякого конфлікту інтересів).

*Заявление о конфликте интересов (Мы заявляем, что у нас нет никакого конфликта интересов).

*No human/animal subjects policy requirements or funding disclosures.

*Жодний із об'єктів дослідження (людина/тварина) не підпадає під вимоги політики щодо розкриття інформації фінансування.

*Ни один из объектов исследования не подпадает под политику раскрытия информации финансирования.

Мета роботи — вивчити загальну імунзапальну реакцію організму при ускладненому перебігу субарахноїдального крововиливу і пов'язаних з ним порушень проникності гематоенцефалічного бар'єра (ГЕБ) шляхом визначення вмісту інтерлейкіну-6 (ІЛ-6) і нейронспецифічної енолази (НСЕ) в сироватці крові та лікворі хворих.

Матеріали та методи. Проведено кількісне визначення ІЛ-6 та НСЕ методом твердофазного імуноферментного аналізу з використанням наборів реактивів «ИФА-БЕСТ» у 71 хворого із аневризматичним субарахноїдальним крововиливом. Залежно від перебігу захворювання хворих розподілили на дві групи — сприятливого і несприятливого перебігу. При сприятливому перебігу оцінка за модифікованою шкалою Ранкіна при виписці становила від 1 до 3 балів, а при несприятливому — від 4 до 6 балів.

Результати. При несприятливому перебігу на 4–13-ту добу в сироватці крові виявлено зростання рівня ІЛ-6 до $(27,0 \pm 9,6)$ пг/мл (контроль — $(1,9 \pm 0,1)$ пг/мл; $p = 0,03$), НСЕ — до $(12,3 \pm 2,0)$ нг/мл (контроль — $(8,2 \pm 1,6)$ нг/мл; $p < 0,1$), що в літературі розглядається як порогова величина ($12,4$ нг/мл), перевищення якої свідчить про ушкодження ГЕБ. Виявлено статистично значуще збільшення вмісту ІЛ-6 у лікворі до $(671,0 \pm 67,4)$ пг/мл ($p < 0,01$) (норма — $10,5$ пг/мл). Відзначено чітку тенденцію до наростання активності НСЕ до $(21,3 \pm 7,0)$ нг/мл при несприятливому перебігу, що більш ніж вдвічі перевищувало показник при сприятливому перебігу. Встановлено зростання величини співвідношення вмісту в лікворі та сироватці крові в усі терміни до $24,9$ – $39,6$ для ІЛ-6 (норма — $0,88$) і в період формування ускладнень (4–13-та доба) до $2,55$ — для НСЕ (норма — $0,87$) унаслідок значного збільшення синтезу зазначених білків інтрацелюлярно і вивільнення їх з ушкоджених нейронів.

Висновки. Зміни вмісту маркерів запалення та нейронального ушкодження передують розвиткові ускладнень субарахноїдального крововиливу, відображують їх тяжкість, і можуть бути критерієм прогнозу перебігу захворювання при аневризматичному субарахноїдальному

крововиливі. При несприятливому перебігу одночасно зі збільшенням вмісту ІЛ-6 і НСЕ в лікворі відзначено підвищення їх рівня в плазмі крові, що вказує на пошкодження ГЕБ.

Ключові слова: аневризматичний субарахноїдальний крововилив, цитокіни, нейронспецифічна енолаза, гематоенцефалічний бар'єр.

Останніми роками значну увагу в патогенезі церебрального інсульту приділяють патобіохімічним змінам, які відіграють провідну роль у процесах раннього та відтермінованого ушкодження мозкової тканини [2]. Невирішеним залишається питання, чи є інтерлейкін-6 (ІЛ-6) патогенетичним чинником при інфаркті мозку, чи біомаркером запального ушкодження ЦНС або ушкодження будь-якої іншої локалізації [7]. Високоінформативними показниками ішемічного ушкодження нейронів є нейронспецифічні білки, один з яких — нейронспецифічна енолаза (НСЕ) [3]. Встановлення рівня цього білка в сироватці крові та лікворі дає змогу визначити ступінь ушкодження нейронів та порушення цілісності гематоенцефалічного бар'єра (ГЕБ) [1]. ІЛ-6 та НСЕ — це білки спинномозкової рідини, які синтезуються інтрацелюлярно тканинами головного мозку і мозкових оболонок. За даними Д.В. Близнюк (2010), у хворих з внутрішньомозковими гематомами до операції рівень НСЕ більше ніж у 4,5 рази перевищував аналогічний показник здорових добровольців, що вказує на структурні пошкодження нейронів, спричинені інсульт-гематомою та перифокальною ішемією [1]. Малоймовірним є проникнення ІЛ-6 крізь ГЕБ при субарахноїдальному крововиливі (САК) [6], оскільки не виявлено кореляції між його вмістом у сироватці крові та лікворі.

Мета роботи — визначити вміст ІЛ-6 і НСЕ в сироватці крові та лікворі для характеристики загальної імунзапальної реакції організму на розвиток субарахноїдального крововиливу, встановити пов'язані з цим порушення проникності гематоенцефалічного бар'єра.

Матеріали та методи

У 71 хворого із САК визначено вміст біо-

Нетлюх Андрій Михайлович
кандидат медичних наук
доцент кафедри невропатології і нейрохірургії
ФПДО ЛНМУ імені Данила Галицького
Адреса: 79035, м. Львів, вул. Бучми, 22/32
Тел. роб.: (032) 224-91-44
E-mail: romaivanova96@gmail.com

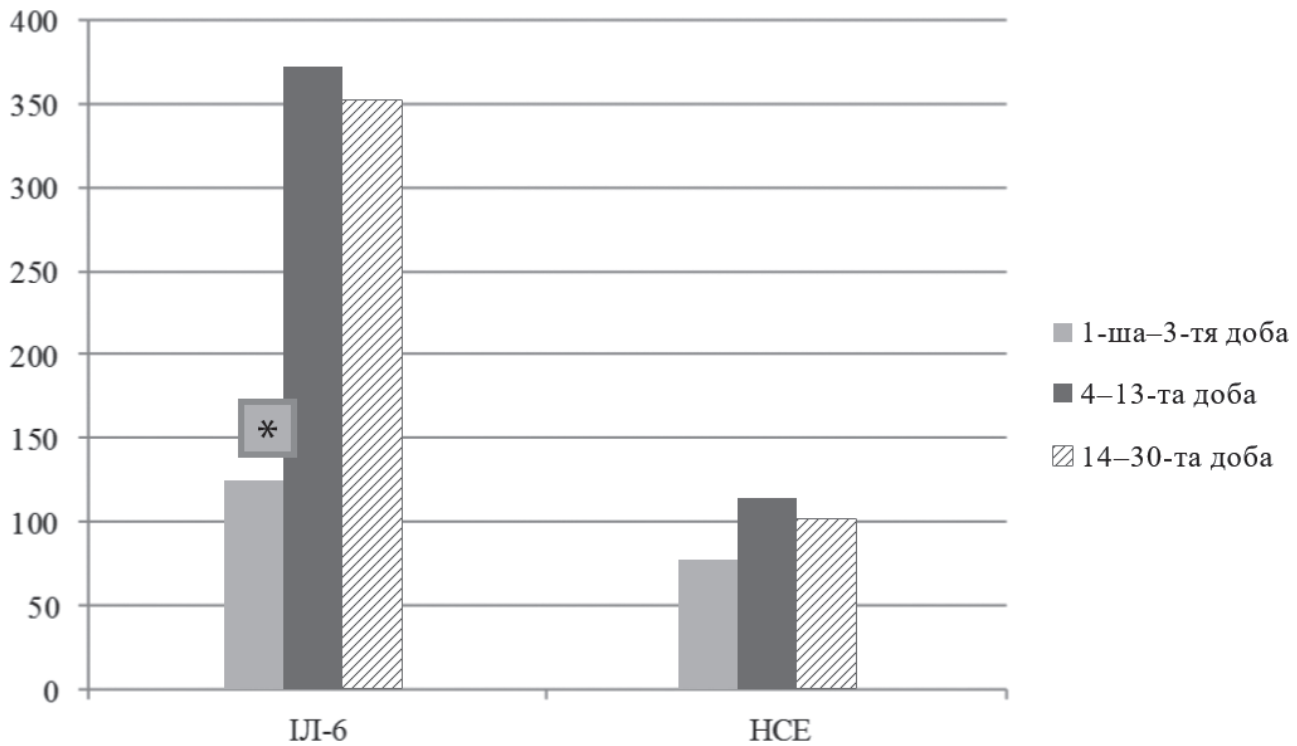
хімічних показників (ІЛ-6, НСЕ) у сироватці крові та лікворі методом твердофазного імуноферментного аналізу з використанням наборів реактивів «ИФА-БЕСТ». Згідно з даними літератури, нормальні значення рівня ІЛ-6 та НСЕ в лікворі становлять 10,5 пг/мл і 5 нг/мл відповідно [4].

Залежно від характеру перебігу захворювання хворих було розподілено на дві групи — зі сприятливим та несприятливим перебігом. При сприятливому перебігу оцінка за модифікованою шкалою Ранкіна (мШР) при виписці становила від 1 до 3 балів, а при несприятливому перебігу — від 4 до 6 балів.

Результати

У 1-шу–3-тю добу рівень ІЛ-6 у лікворі становив $(125,0 \pm 61,8)$ пг/мл, НСЕ — $(7,7 \pm 2,8)$ нг/мл (рис. 1). На 4–13-ту добу вміст ІЛ-6 у лікворі дорівнював у середньому $(373,2 \pm 41,4)$ пг/мл, достовірно зростаючи порівняно з 1–3-ю добою ($p < 0,01$), а НСЕ — $(11,4 \pm 2,0)$ нг/мл, залишаючись практично без змін ($p > 0,5$). На 14–30-ту добу рівень ІЛ-6 у лікворі зменшився до $(352,7 \pm 108,8)$ пг/мл, порівняно з 1–3-ю добою був недостовірно вищим ($p = 0,1$), а порівняно з 4–13-ю добою практично не відрізнявся ($p > 0,5$). Вміст НСЕ на 14–30-ту добу дорівнював $(10,0 \pm 2,4)$ нг/мл і не відрізнявся від показників в інші терміни обстежень ($p > 0,5$).

Залежно від перебігу захворювання відзначено такі відмінності (рис. 2): при сприятливому перебігу на 4–13-ту добу рівень ІЛ-6 у лікворі становив у середньому $(348,4 \pm 43,0)$ пг/мл, НСЕ — $(10,0 \pm 1,6)$ нг/мл, на 14–30-ту добу — відповідно $(260,4 \pm 105,1)$ пг/мл та $(7,5 \pm 2,2)$ нг/мл ($p > 0,5$), при несприятливому перебігу на 4–13-ту добу — $(671,0 \pm 67,4)$ пг/мл (вірогідність відмінності порівняно зі сприятливим перебігом у цей термін — $p < 0,01$) і $(21,3 \pm 7,0)$ нг/мл ($p = 0,15$), на 14–30-ту добу — $(496,5 \pm 165,6)$ пг/мл (вірогідність відмінності порівняно зі сприятливим

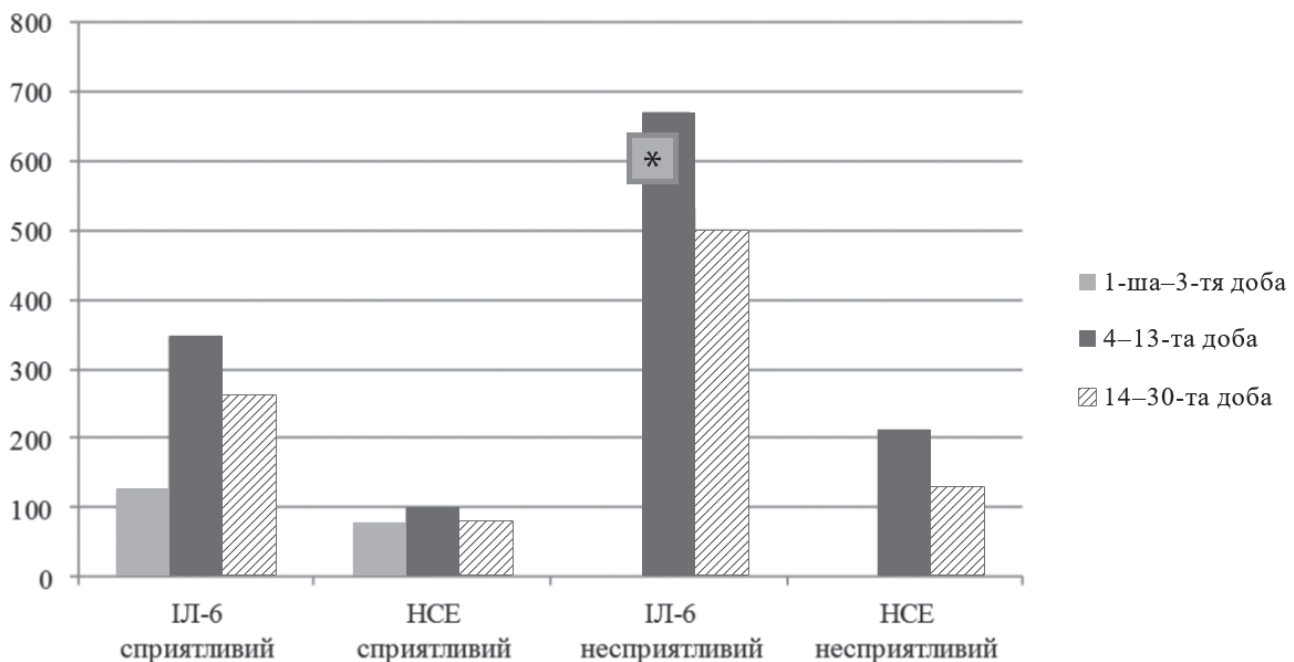

Рис. 1. Вміст біомаркерів (ІЛ-6 (нг/мл), НСЕ ($\cdot 10$, нг/мл)) у лікворі: * — відмінність між показниками є статистично значущою ($p < 0,05$)

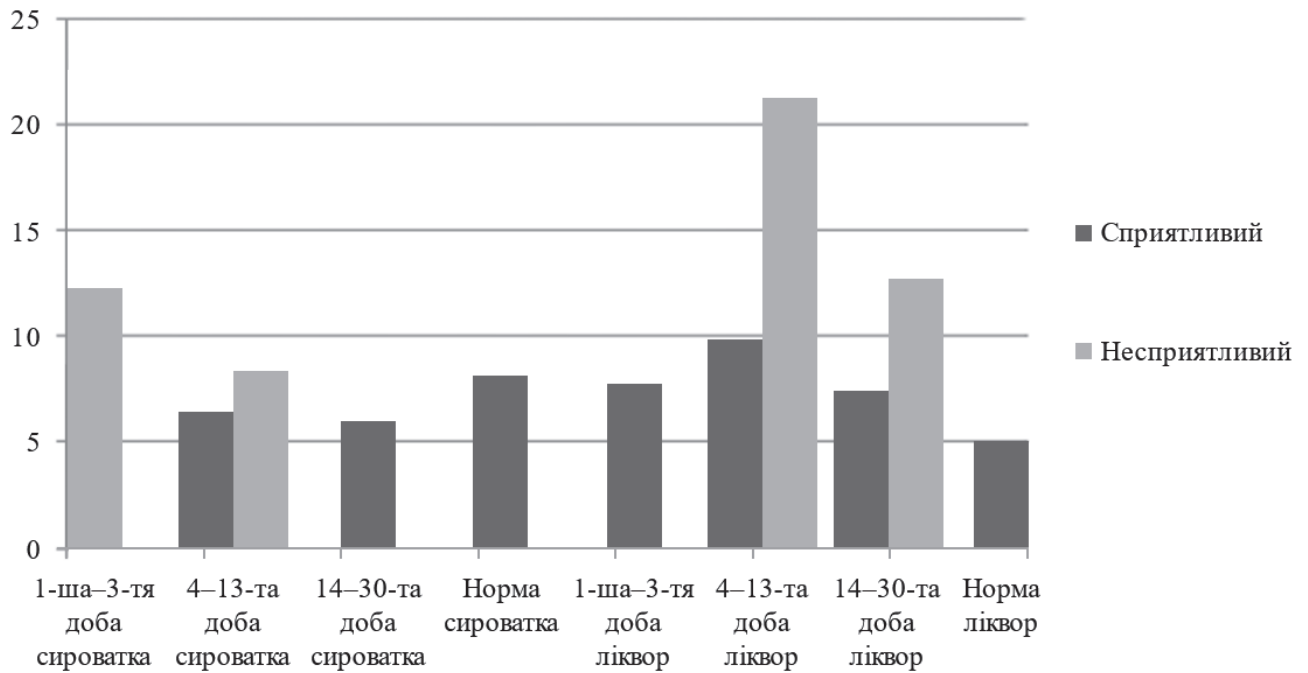
перебігом у цей термін — $p > 0,3$ порівняно з показником на 4–13-ту добу — $p > 0,5$) та ($12,7 \pm 3,7$) нг/мл ($p > 0,3$).

У 1-шу–3-тю не виявлено відмінностей у вмісті НСЕ в сироватці крові та лікворі. В нормі рівень НСЕ в лікворі становить 5 нг/мл, а величина співвідношення вмісту НСЕ в лікворі до вмісту в плазмі крові (ліквор/плазма) — 0,87

[4]. При сприятливому перебігу в цей термін рівень НСЕ у сироватці крові мало відрізнявся від контрольного показника ($(8,2 \pm 1,6)$ нг/мл, ($p > 0,5$) — $(8,7 \pm 1,8)$ нг/мл, тоді як у лікворі він становив $(7,7 \pm 2,8)$ нг/мл ($p > 0,5$). На 4–13-ту добу при сприятливому перебігу вміст НСЕ в сироватці крові дорівнював $(6,4 \pm 0,7)$ нг/мл, а в лікворі — $(10,0 \pm 1,6)$ нг/мл ($p <$

Рис. 2. Вміст біомаркерів (ІЛ-6 (нг/мл), НСЕ ($\cdot 10$, нг/мл)) у лікворі залежно від перебігу захворювання: * — відмінність між показниками є статистично значущою ($p < 0,05$)

Рис. 3. Рівень нейронспецифічної енолази в крові та лікворі хворих у різні терміни захворювання залежно від перебігу захворювання, нг/мл

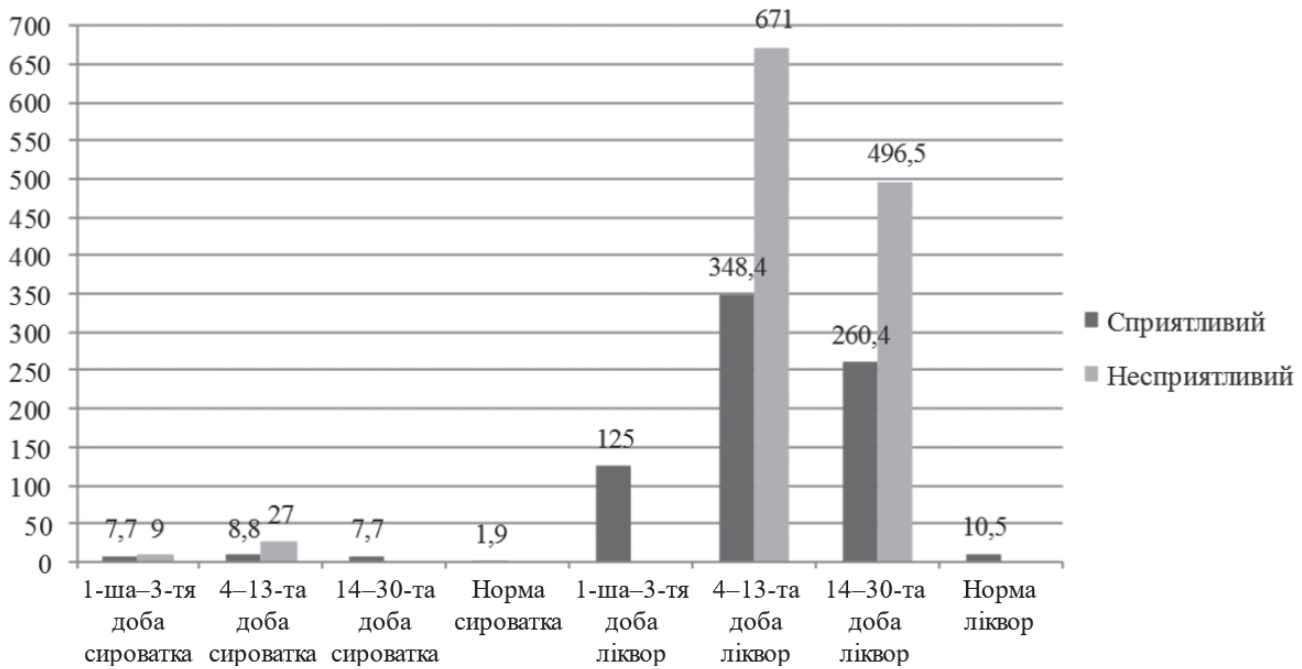
0,05), при несприятливому перебігу — відповідно ($8,4 \pm 1,9$) та ($21,3 \pm 7,0$) нг/мл ($p = 0,1$), тобто був суттєво (в 2,5 разу) вищий. Величина співвідношення ліквор/плазма перевищувала норму (2,55). На 14–30-ту добу рівень НСЕ при сприятливому перебігу в сироватці крові знижувався в середньому до ($6,0 \pm 0,8$) нг/мл, а в лікворі — до ($7,5 \pm 2,2$) нг/мл ($p > 0,5$) (рис. 3).

Виявлено відмінності у рівні ІЛ-6 у сироватці крові та лікворі залежно від перебігу захворювання у 1-шу–3-тю добу. У нормі вміст ІЛ-6 у лікворі становить 10,5 пг/мл, а величина співвідношення ліквор/плазма — 0,88 [4]. При сприятливому перебігу в цей термін рівень ІЛ-6 у сироватці крові був недостовірно ($p > 0,5$) вищим за норму і становив ($7,7 \pm 2,0$) пг/мл (у лікворі — ($125,0 \pm 61,8$) пг/мл), тоді як при несприятливому перебігу — ($9,0 \pm 2,9$) пг/мл. На 4–13-ту добу відзначено статистично значущо ($p < 0,05$) відмінність залежно від перебігу захворювання. При сприятливому перебігу рівень ІЛ-6 у сироватці крові становив у середньому ($8,8 \pm 1,3$) пг/мл і був статистично значущо ($p < 0,001$) підвищеним порівняно з контролем ($1,9 \pm 0,1$) пг/мл, а в лікворі — ($348,4 \pm 43,0$) пг/мл, статистично значущо перевищуючи показник у 1-шу–3-тю добу ($p < 0,05$), тоді як при несприятливому перебігу рівень ІЛ-6 у сироватці був статис-

тично значущо ($p = 0,03$) більшим порівняно з контрольним показником ($27,0 \pm 9,6$) пг/мл та показником за сприятливого перебігу ($p < 0,05$), а в лікворі становив у середньому ($671,0 \pm 67,4$) пг/мл, при сприятливому перебігу — ($348,4 \pm 43,0$) пг/мл ($p < 0,01$). Таким чином, несприятливий перебіг супроводжується достовірним підвищенням рівня ІЛ-6 на 4–13-ту добу порівняно з нормою та 1–3-ю добою як у сироватці крові, так і в лікворі. На 14–30-ту добу при сприятливому перебігу рівень ІЛ-6 у лікворі дорівнював ($260,4 \pm 105,1$) пг/мл, а в сироватці крові — ($7,7 \pm 2,2$) пг/мл, при несприятливому перебігу вміст ІЛ-6 у лікворі залишався недостовірно підвищеним порівняно зі сприятливим перебігом майже вдвічі — ($496,5 \pm 165,6$) пг/мл (рис. 4).

Обговорення

У наших хворих зміни вмісту НСЕ в лікворі корелювали зі змінами рівня НСЕ в сироватці крові. S. Moritz та співавт. (2010) вважають нижчою прогностичну точність рівня НСЕ в сироватці крові порівняно з вмістом у лікворі [8]. Несприятливий перебіг супроводжувався тенденцією до підвищення рівня НСЕ на 4–13-ту добу порівняно зі сприятливим перебігом, при цьому вміст НСЕ в лікворі був достовірно вищим, ніж у сироватці крові.

Рис. 4. Рівень ІЛ-6 у крові та лікворі хворих у різні терміни захворювання залежно від перебігу захворювання, пг/мл

Згідно з даними М.В. Лизогуб (2008) [5], у сироватці крові умовно здорових донорів виявляють НСЕ в концентраціях, які не перевищують 12,4 нг/мл. Якщо вміст НСЕ перевищує 12,4 нг/мл, то при тяжкій черепно-мозковій травмі діагностують порушення проникності ГЕБ. При інсульті в наших хворих на 4–13-ту добу при сприятливому перебігу рівень НСЕ в сироватці крові становив $(6,4 \pm 0,7)$ нг/мл, а в лікворі — $(10,0 \pm 1,6)$ нг/мл ($p < 0,05$), а при несприятливому перебігу — відповідно $(8,4 \pm 1,9)$ та $(21,3 \pm 7,0)$ нг/мл ($p = 0,1$), тобто був суттєво (в 2,5 разу) вищим. Останнє свідчить про вивільнення ферменту з нейронів унаслідок їх пошкодження і є виявом ускладненого перебігу, оскільки при САК первинне ушкодження нервових клітин є мінімальним, що підтверджує суттєво нижчий рівень НСЕ в лікворі у 1-шу–3-тю добу — $(7,7 \pm 2,8)$ нг/мл (у сироватці крові — $(10,0 \pm 1,4)$ пг/мл; $p > 0,5$). Щодо пошкодження ГЕБ, то вже у 1-шу–3-тю добу спостерігали підвищення НСЕ в сироватці крові при несприятливому перебігу до $(12,3 \pm 2,0)$ нг/мл ($p < 0,1$ порівняно з контролем $(8,2 \pm 1,6)$ нг/мл), що в літературі розглядається як порогова величина, яка свідчить про пошкодження ГЕБ [5].

Таким чином, при САК зростає вміст ІЛ-6 та НСЕ як у сироватці крові, так і в лікворі, особливо при несприятливому перебігу. При

сприятливому перебігу у 1-шу–3-тю добу величина співвідношення ліквор/плазма для ІЛ-6 становило 16,2 (норма — 0,88), а на 4–13-ту добу — 39,6, тоді як при несприятливому перебігу — 24,9. Критичне зростання рівня ІЛ-6 у лікворі (більш ніж у 100 разів) пояснюється його продукцією безпосередньо в межах ЦНС і безпосереднім потраплянням у ліквор [4]. Несприятливий перебіг супроводжується достовірним підвищенням рівня ІЛ-6 на 4–13-ту добу порівняно з контролем, нормою та 1–3-ю добою як у сироватці крові, так і в лікворі. При цьому величина співвідношення ліквор/плазма для ІЛ-6 була збільшеною в десятки разів у всі терміни обстеження, а для НСЕ — в період формування ускладнень (4–13-та доба) внаслідок значного збільшення синтезу і вивільнення зазначених білків інтратекально з ушкоджених нейронів. При несприятливому перебігу відзначено, що одночасно зі збільшенням вмісту ІЛ-6 і НСЕ в лікворі підвищується їх рівень у плазмі крові, що свідчить про пошкодження ГЕБ і для ІЛ-6 виявляється у відносному зниженні величини співвідношення ліквор/плазма: на 4–13-ту добу — 24,9 проти 39,6. На 14–30-ту добу при сприятливому перебігу величина співвідношення ліквор/плазма для ІЛ-6 дорівнювала 33,8, що свідчить про тенденцію до відновлення цілісності ГЕБ у підгострий період.

Висновки

1. Зміни вмісту маркерів запалення і нейронального ушкодження передують розвиткові ускладнень субарахноїдального крововиливу та відображують їх тяжкість.

2. У період формування ускладнень (4–13-та доба) відзначено статистично значуще зростання рівня ІЛ-6 у лікворі порівняно з 1–3-ю добою, в пізніші терміни — тенденцію до зниження. При несприятливому перебігу в цей термін зафіксовано статистично значущо вищий рівень ІЛ-6, ніж при сприятливому перебігові.

3. Рівень нейронспецифічної енолази недостовірно підвищується на 4–13-ту добу. При несприятливому перебігу спостерігається чітка тенденція до наростання активності

нейронспецифічної енолази більш ніж удвічі порівняно зі сприятливим перебігом. На 14–30-ту добу відзначено тенденцію до зниження рівня нейронспецифічної енолази в лікворі.

4. При несприятливому перебігу одночасно зі збільшенням вмісту ІЛ-6 і нейронспецифічної енолази в лікворі відзначено підвищення їх вмісту в плазмі крові, що вказує на пошкодження гематоенцефалічного бар'єра. Це виявляється у відносному зниженні величини співвідношення ліквор/плазма для ІЛ-6 на 4–13-ту добу — 24,9 проти 39,6.

5. Величина співвідношення ліквор/плазма зростає для нейронспецифічної енолази в період формування ускладнень (4–13-та доба) внаслідок значного збільшення синтезу і вивільнення цього білка інтратекально з ушкоджених нейронів.

Список літератури

1. Динаміка вмісту нейронспецифічної енолази — маркера пошкодження головного мозку при анестезіологічному забезпеченні інтракраніальних оперативних втручань / Д.В. Близнюк, І.І. Тітов, О.В. Волошинський, І.В. Вінтоняк // *Chem. Biol.* — 2010. — Т. 6, № 2. — С. 74–76.
2. Гусев Е.И. Ишемия головного мозга / Е.И. Гусев, В.И. Скворцова. — М.: Медицина, 2001. — 328 с.
3. Карякина Г.М. Нейронспецифическая энолаза как индикатор поражения мозговой ткани при ишемических инсультах / Г.М. Карякина, М.А. Хинко // *Неврол. вестн.* — 2007. — № 1. — С. 41–44.
4. Клиническая лабораторная диагностика: Национальное руководство. В 2 т. / Под ред. В.В. Долгова. — ГЭОТАР-Медиа, 2012 г. — 928 с. Спинномозговая жидкость / анализ ликвора / цереброспинальная жидкость (расширенный). Режим доступа: http://kingmed.info/norms_21/Spinnomozgovaya_jidkost_analiz_likvora_tserebrospinalnaya_jidkost_rasshirenniy
5. Лизогуб М.В. Клініко-імунохімічна оцінка ефекту «захисту мозку» при тяжкій черепно-мозковій травмі: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.30 — анестезіологія та інтенсивна терапія / Донец. нац. мед. ун-т. — Донецьк, 2008.
6. MacDonald R. Cerebral Vasospasm: Advances in Research and Treatment: Thieme / R. MacDonald. — 2005. — 333 p.
7. Peakplasma interleukin-6 and other peripheral markers of inflammation in the first week of ischaemic stroke correlate with brain infarct volume, stroke severity and long-term outcome BMC / C.J. Smith, C.A. Emsley Hedley, C.M. Gavin [et al.] // *Neurol.* 2004; 4: 2. doi: 10.1186/1471-2377-4-2.
8. The prognostic value of NSE and S100b from serum and cerebrospinal fluid in patients with spontaneous subarachnoid hemorrhage / S. Moritz, J. Warnat, S. Bele [et al.] // *J. Neurosurg. Anesthesiol.* — 2010. — Vol. 22(1). — P. 21–31.

БИОХИМИЧЕСКИЕ МАРКЕРЫ ОСЛОЖНЕННОГО ТЕЧЕНИЯ АНЕВРИЗМАТИЧЕСКОГО СУБАРАХНОИДАЛЬНОГО КРОВОИЗЛИЯНИЯ В СЫВОРОТКЕ КРОВИ И ЛИКВОРЕ БОЛЬНЫХ

А.М. НЕТЛЮХ

Львовский национальный медицинский университет имени Данила Галицкого

Цель работы — изучить общую иммуновоспалительную реакцию организма при осложненном течении субарахноидального кровоизлияния и связанные с этим нарушения проницаемости гематоэнцефалического барьера (ГЭБ) путем определения содержания интерлейкина-6 (ИЛ-6) и нейронспецифической энолазы (НСЭ) в сыворотке крови и ликворе больных.

Материалы и методы. Проведено количественное определение ИЛ-6 и НСЭ методом твердофазного иммуноферментного анализа с использованием наборов реактивов «ИФА-БЕСТ» у 71 больного с аневризматическим субарахноидальным кровоизлиянием. В зависимости от течения заболевания больных распределили на две группы — благоприятного и неблагоприятного течения. При благоприятном течении оценка по модифицированной шкале Ранкина при выписке составляла от 1 до 3 баллов, а при неблагоприятном — от 4 до 6 баллов.

Результаты. При неблагоприятном течении на 4–13-е сутки в сыворотке крови выявлено повышение уровня ИЛ-6 до $(27,0 \pm 9,6)$ пг/мл (контроль — $(1,9 \pm 0,1)$ пг/мл; $p = 0,03$), НСЭ — до $(12,3 \pm 2,0)$ нг/мл (контроль — $(8,2 \pm 1,6)$ нг/мл; $p < 0,1$), что в литературе рассматривается как пороговая величина ($12,4$ нг/мл), превышение которой свидетельствует о повреждении ГЭБ. Установлено достоверное повышение уровня ИЛ-6 в ликворе до $(671,0 \pm 67,4)$ пг/мл ($p < 0,01$) (норма — $10,5$ пг/мл). Отмечена четкая тенденция к нарастанию активности НСЭ при неблагоприятном течении до $(21,3 \pm 7,0)$ нг/мл, что более чем вдвое превышало показатель при благоприятном течении. Установлено повышение величины соотношения содержания в ликворе и сыворотке крови во все сроки до $24,9$ – $39,6$ для ИЛ-6 (норма — $0,88$) и в период формирования осложнений (4–13-е сутки) до $2,55$ — для НСЭ (норма — $0,87$) за счет значительного увеличения синтеза данных белков интракельно и высвобождения их из поврежденных нейронов.

Выводы. Изменения содержания маркеров воспаления и нейронального повреждения предшествуют развитию осложнений субарахноидального кровоизлияния, отображают их тяжесть и могут служить критерием прогноза течения заболевания при аневризматическом субарахноидальном кровоизлиянии. При неблагоприятном исходе одновременно с повышением уровня ИЛ-6 и НСЭ в ликворе отмечено увеличение их содержания в плазме крови, что указывает на повреждение ГЭБ.

Ключевые слова: аневризматическое субарахноидальное кровоизлияние, цитокины, нейронспецифическая энолаза, гематоэнцефалический барьер.

BIOCHEMICAL MARKERS OF THE COMPLICATED COURSE OF ANEURYSMAL SUBARACHNOID HEMORRHAGE IN PATIENTS' BLOOD SERUM AND CEREBROSPINAL FLUID

A.M. NETLYUKH

Danylo Halitsky Lviv National Medical University

Objective — to study the general immune and inflammatory response on regards of complications after aneurysmal subarachnoid hemorrhage and constrained violations of permeability of the blood-brain barrier by determination of interleukine-6 (IL-6) and neuron specific enolase (NSE) in the blood serum and in the cerebrospinal fluid (CSF) of the patients.

Materials and methods. Quantitative determination of IL-6 and NSE is conducted by the immunosorbent assay in 71 patients with aneurysmal subarachnoid hemorrhage. Depending on the outcome patients were divided into two groups: favourable and unfavorable cases. At favourable outcome the modified Rankin score on dismissal consisted from 1 to 3 points, and for patients with unfavorable outcome it was from 4 to 6 points.

Results. At unfavorable group of patients on 4–13th day the increase of IL-6 was noted in the bloodserum up to (27.0 ± 9.6) pg/ml (control value — (1.9 ± 0.1) pg/ml, $p = 0.03$) as well as NSE increase up to (12.3 ± 2.0) ng/ml ($p < 0.1$, control value — (8.2 ± 1.6) ng/ml). That in the literature is discussed as a threshold value equal to 12.4 ng/ml, exceeding of that testifies the breakage of blood-brain barrier. The reliable increase of IL-6 level in CSF is marked up to (671.0 ± 67.4) pg/ml ($p < 0.01$) in compare with normal 10.5 pg/ml. There is also a clear tendency to rise of NSE activity to (21.3 ± 7.0) ng/ml, more than twice higher by comparison to those with favourable outcome. The increase of CSF/blood serum ratio is marked for IL-6 in all terms after haemorrhage up to 24.9–39.6 (norm — 0.88), and in the period of complications development (4–13th day) it is noted for NSE up to 2.55 (norm — 0.87), obviously due to the considerable activation of synthesis of peptides intrathecally and its' freeing out of damaged neurons.

Conclusions. Changes of levels of inflammatory and neuronal damage biomarkers pass ahead the development of complications of subarachnoid hemorrhage and represent their severity. It can serve as a criterion of prognosis of outcome of aneurysmal subarachnoid hemorrhage. At group of unfavorable outcome the increase of content of IL-6 and NSE in CSF is followed by significant rise of their content in blood serum, that specifies on the damage of blood-brain barrier.

Key words: aneurysmal subarachnoid hemorrhage, cytokines, neuron specific enolase, blood-brain barrier.